

С. Ю. Підпригора,

Л. А. Радомська

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ НОВІТНІХ АНГЛІЦИЗМІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МОВЛЕННІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено специфіку засвоєння англomовної термінології у сфері інженерії програмного забезпечення. Проаналізовано етапи граматичної адаптації запозичень: від фонетичного оформлення до набуття морфологічних ознак роду, числа та відмінка. Розглянуто способи творення дієслівного сленгу за допомогою суфіксації та префіксації, а також явище зміни значень слів у професійному мовленні.

Ключові слова: мовна глобалізація, англіцизми, лексико-граматична адаптація, морфологічна асиміляція, ІТ-термінологія, професійне мовлення.

Abstract

The paper investigates the specifics of English terminology assimilation in the field of software engineering. The stages of grammatical adaptation of borrowings are analyzed: from phonetic shaping to the acquisition of morphological features of gender, number, and case. The methods of creating verbal slang through suffixation and prefixation, as well as the phenomenon of semantic shift in professional speech, are considered.

Keywords: linguistic globalization, anglicisms, lexical and grammatical adaptation, morphological assimilation, IT terminology, professional speech.

Вступ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та поширення віддаленої роботи в міжнародних командах зумовили активне зростання кількості запозичень у професійному мовленні. Англійська стала основною мовою спілкування у світовій ІТ-сфері. Потрапляючи в український комунікативний простір, англomовні одиниці проходять процес лексико-граматичної адаптації та підпорядковуються нормам української мовної системи. Особливе місце серед таких одиниць посідають професіоналізми – неофіційні слова та вирази, що використовують представники певної професійної спільноти для позначення спеціальних понять і функціонують паралельно з нормативними термінами. Такі неофіційні утворення виникають у процесі професійного спілкування та відображають специфіку діяльності фахівців [3].

В українському мовознавстві проблему адаптації англіцизмів досліджували К. Городенська, Г. Зайковська, Є. Карпіловська, Л. Кислюк, Н. Клименко, Г. Сергеева, Н. Скибицька, О. Стишов, О. Пономарів та ін. [1]. Проте у зв'язку з постійним запозиченням новітніх англіцизмів в українську ІТ-термінологію, поширенням нечітких за змістом відповідників, часто хибним перекладом таких лексем українською мовою **актуальною** є потреба глибшого дослідження й систематизації новітніх запозичень у термінології ІТ-сфери.

Мета роботи – проаналізувати специфіку засвоєння англійських термінологічних одиниць у сфері інженерії програмного забезпечення, визначити особливості їхньої лексико-граматичної адаптації.

Результати дослідження

Процес засвоєння іншомовного слова відбувається в кілька етапів. Спілкування у сфері інформаційних технологій характеризується активним використанням професіоналізмів – спеціальних мовних одиниць, що функціонують у професійній підсистемі мови як неофіційні позначення понять

поряд із нормативними термінами. Після первинної фонетичної адаптації [1] настає етап морфологічної асиміляції, у процесі якого слово набуває граматичних ознак української мови. Для комплексного аналізу цього процесу доцільно розглянути основні напрямки лексико-граматичної адаптації англіцизмів.

1. Адаптація іменників (назв об'єктів, явищ, типів даних тощо). Переважно англійські терміни, що закінчуються на приголосний, автоматично переходять до чоловічого роду другої відміни української мови, наприклад:

- *bug* → баг;
- *backend* → бекенд;
- *prompt* → промпт;
- *deploy* → деплой та ін.

Це дає змогу повноцінно інтегрувати їх у систему відмінювання української мови: «виправлення бага», «фахівець із бекенду», «написання промпта», «очікування деплою» тощо.

Спостерігається також тенденція до створення термінів жіночого роду через додавання суфікса *-к-* та закінчення *-а*. Це продуктивний спосіб утворення розмовних форм, наприклад:

- *feature* (особливість) → фіча;
- *application* (застосунок) → апка тощо.

2. Адаптація дієслів та видові пари. Найбільш динамічною групою адаптованої лексики є дієслова. Українська мова використовує власні словотвірні ресурси для перетворення англійських дієслів на українські. У професійній підсистемі української мови домінує суфікс *-и-* (рідше *-ува-*), який формує дієслова переважно II дієвідміни, наприклад:

- *to fix* → фіксувати (виправляти);
- *to compile* → компілювати (компілювати);
- *to commit* → комітити (вносити зміни);
- *to merge* → мержити (зливати гілки коду);
- *to debug* → дебажити (шукати помилки);
- *to deploy* → деплоїти (розгортати проєкт);
- *to ping* → пінгувати (надсилати запит, нагадувати);
- *to prompt* → промптити (створювати запити для ШІ) тощо.

Важливо зазначити, що адаптовані дієслова набувають категорії виду (доконаний / недоконаний), якої немає англійській мові. За допомогою українських префіксів (*по-*, *за-*, *від-*, *з-*) розробники розмежовують процес (недоконаний вид) та результат дії (доконаний вид):

- мержити (процес) → *змержити* (результат);
- фіксувати (процес) → *пофіксувати* (результат);
- деплоїти (процес) → *задеплоїти* (результат) та ін..

Це свідчить про те, що запозичується основа слова, а граматичне оформлення стає повністю українським [2].

У контексті досліджуваної проблеми варто звернути увагу на проблему калькування. Калькування – це спосіб запозичення, за якого іншомовна одиниця відтворюється способом буквального перекладу її структурних елементів засобами української мови. Це явище може призводити до появи ненормативних відповідників або зміни значення слова. Наприклад, слово *application* нерідко помилково перекладають як *аплікація* (створення зображень із наклеєних шматків паперу), хоча нормативним відповідником в ІТ-сфері є «застосунок» або «додаток». До таких семантичних зсувів зараховуємо й термін *data*, який часто перекладають як «дата» (календарне число), замість нормативного «дані». Аналогічна ситуація склалася зі словом *list*, яке помилково асоціюють із «листом» (поштовим відправленням), тоді як правильний переклад – «список» тощо.

Висновки

Отже, аналіз лексико-граматичної адаптації новітніх англіцизмів підтверджує гнучкість та стійкість граматичної системи української мови. Нові запозичення не руйнують мовну структуру, а пристосовуються до неї, отримуючи українські ознаки роду, відмінка, дієвідміни та виду. Для фахівця важливо розуміти доречність використання таких слів: варто чітко розмежовувати сфери вживання адаптованих професіоналізмів (усне спілкування, робочі чати) та нормативної термінології (офіційна документація, офіційне фахове мовлення, наукові статті, тощо). Перспективним напрямом дослідження

вважаємо вивчення доцільності / недоцільності використання кожного нового англіцизму в системі українського фахового мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гордієнко О. Є. Фонетико-графічне освоєння та правопис новітніх запозичень у сучасному українському комунікативному просторі. *Українська мова*. 2024. № 4. С. 97–108.
2. Панасенко Є. О. Проблеми перекладу комп'ютерної лексики з англійської на українську мову. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2024. № 2 (361). С. 108–117.
3. Чернега Д. С., Туришева О. О., Дзикович О. В. Фахова підмова ІТ: перекладацькі виклики та перспективи. *Advanced Linguistics*. 2024. Вип. 14. С. 165–170.

Підпригора Світлана Юріївна – студентка групи ЗПІ-256, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: sveta26pipodo@gmail.com

Науковий керівник: **Радомська Людмила Анатоліївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: ludarad9@gmail.com.

Svetlana Y. Pidopryhora – Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sveta26pipodo@gmail.com

Scientific Supervisor: **Ludmila A. Radomska** – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, ludarad9@gmail.com.